

*Nulla-ne exceptiones post sententiam
opponuntur?*

Sunt, quæ tunc quoque opponi possunt, oppositæque & probatæ executionem ejusdem impediunt; qualis est exceptio S. C. Macedoniani, filiosam. mutuam pecuniam accipienti competens, & exceptio S. C. Velleiani, competens mulieri quæ pro alio intercessit. Militi quoque post sententiam excipere est permissum; uti & donatori, marito, patrono, socio, & aliis, quibus concessum, ne in plus, quàm facere possunt ex condemnatione facta conveniantur.

Quando mulieribus succurritur?

Ne eis intercessio noceat, succurritur, si non callidè sint versatæ: nam deceptis, non decipiētibus mulieribus, Senatus subvenire voluit. Infirmitas enim sexûs, non autem calliditas earum, auxilium meretur, ac Regula hoc sic expressit: *Mulieribus tunc succurrendum est, cum defraudantur, non ut facilius calumniantur.* Calumniantur autem mulieres, quoties decipiendi animo intercesserunt, cum scirent se non teneri, & exceptione S. C. Velleiani non adjuvantur: quia cessat mens Senatûs, & quia in jure spectanda potius est æquitas, quàm stricta juris ratio.

l. ITO.
§. ult. ff.
de R. J.
l. 12. 30.
ff. § l.
22. §.
23. c. ad.
S. C. Velleian.
l. 90. ff.
de R. J.

*Minoribus quatenus restitutio in
integrum datur?*

Datur causâ cognitâ. In causâ cognitione, probanda est minor ætas 25. annorum: Item læso, ab ipso minore; Quod videlicet ea contigerit, inconsultâ suâ facilitate, seu imprudentiâ, quæ consuevit huic ætati esse conjuncta; nam si aliter fuerit minor læsus, cessat in integrum restitutio, quia Non

l. 116. capitur, qui jus publicum sequitur, seu jus §. 2. ff. commune, quod alius quisque coactus fuisset de R. J. sequi contrahendo. Præterea æstimanda erit lætio ex tempore, quo minor contraxit, non ex quo petit se restitui.

Quæ dicuntur Exceptiones Reales, & Personales, & quibus eæ competunt?

l. 7. ff. Reales dicuntur, quæ rei cohærent. Personales, quæ personæ. Reales autem non solum principali debitori, sed & heredi & fidejussori, profunt; cum enim hic in eandem causam se obligaverit, uti exceptionibus ex ea nascentibus poterit. Personales non accommodantur fidejussori, sed personæ ipsius Rei cohærent: veluti exceptio, ne quis condemnetur ultra quàm facere potest, quia concessa est intuitu conditionis, ipsam personam concernentis, uti reverentiæ, pietatis, indigentia: quæ cum non sit eadem in fidejussore, idè illi non competit; tum etiam, quia suam personam, tanquam magis idoneam, substituit pro persona rei principalis.

Text. in §. fin. t. seqq.

Quæ dicuntur Exceptiones Facti, & quæ Juris?

d. sup. §. I.

Facti seu Intentionis exceptio est, quæ Actoris, nullo jure agentis, intentionem excludit, ut puta ejus, qui pecuniam nunquam creditam, vel si credita fuerit, semel solutam, condicat.

Juris verò, quæ Actoris jus, id est, actionem, excludit, ut puta ejus, qui promissione, metu dolove malo sibi factâ, ad id, quod promissum est, actionem juris subtilitate sibi competentem, movet.

Potest-ne quis pluribus uti exceptionibus?

Potest, etiam diversis; non item contra-

riis, ne contradicere sibi videatur; nisi eas, alternativè, aut conditionaliter proponat: ut si dicat, *Nego, me pecuniam accepisse*; aut, *Si accepi, dico me solvisse*. Idque Reo specialiter favore liberationis indulgetur, non item Actori; cui licet plures sint actiones, una tantum experitur. Nam Actor paratus ad iudicium venit, idèdque rectè apud se statuit, quâ actione utatur; Reus verò imparatus ad iudicium trahitur, cuius proinde conditio foret misera, si unâ tantum exceptione uti posset. Igitur, cum secundum naturam magis sit defensio, quàm oppugnatio, poterit reus, iudicio pulsatus, pluribus exceptionibus contra actorem se tueri; nisi eas proponi lex impediât, in poenam mendacii.

l. 42. §.
1. §. 1.
43. ff. de
R. J.

TIT. XIV.

De Replicationibus.

Quemadmodum Exceptio opponitur Actioni, ita Replicatio Exceptioni; & sic deinceps.

Quid ergo est Replicatio?

Est secunda Actoris allegatio, vel Exceptionis à Reo propositæ exclusio, quam Paulus contrariam exceptionem, seu exceptionis exceptionem vocat.

l. 10. C.
de excep-
tion.
l. 21. §.
1. ff. eod.

Cur introducta?

Actoris adjuvandi gratiâ, ne fortè ei noceat exceptio, à Reo iniquè proposita. Semper enim Replicatio idcirco objicitur,

l. 2. §. 1.
de excep-
tion.

ut exceptionem oppugnet, & resolvat : veluti cum pactus est aliquis cum debitore suo, ne ab eo pecuniam petat ; si conveniatur, excipit rectè : si tamen postea in contrarium aliud pactum sit subsequutum de petendo, per Replicationem eliditur prius pactum, & exceptio inde nata ; quia hæc ratione pacti posterioris est injusta.

Quid replicationi opponitur ?

§. rursus. d. l. 1. §. 3. *Duplicatio* adjuvandi Rei causâ, quæ si injusta videatur Actori, salva ei est *Triplicatio*. Et si hæc nocere possit Reo, illi tunc concessa alia est exceptio ad excludendam Actoris triplicationem, quæ habitâ ordinis ratione *Quadruplicatio* dicitur. Cui deinde opponitur *Quintuplicatio* ; & sic deinceps multiplicantur nomina, donec aut Actor habeat quod objiciat aut Reus, quo objectum diluat & elidat. Sed ne in infinitum procedatur litigando, Judicis erit modum ponere, finemque litigatoribus præscribere : cum infinitas sit vitanda, & refrenanda licentia in immensum evagandi, & sæpius facta repetendi, quæ magis causam implicant, quàm explicant.

T I T. X V.

De Interdictis.

Sequitur de Interdictis, quia hæc vice Actionum habentur.

Qua dicuntur Interdicta ?

in prin. l. i. **J**ure veteri interdicta erant formulæ seu conceptiones verborum, quibus Prætor, cum de possessione, aut quasi possessione, inter:

inter aliquos contendebatur, aliquid fieri jubebat, aut prohibebat, quoad de proprietate judicaretur. Quæ formulæ ex eo appellantur *Interdicta*, quod inter duos litigantes à Prætoribus dicerentur interim.

Hodie verò sublatis formulis, *Interdicta* §. 2. § sunt actiones extraordinariæ de possessione §. fin. h. vel quasi possessione, à Prætoribus datæ. 2.

Dico esse *Actiones*; quia hodie, postquam judicia facta sunt extraordinaria, pro interdictis exercemus actiones, quibus summam agitur causa possessionis, exactiori veritatis examine remisso ad petitorium.

Differunt-ne ab Actionibus?

Differunt in multis, licet actionum nomine veniant *Interdicta*. Nam actiones partim sunt Civiles, partim Prætoribus; *Interdicta* l. 37. ff. de obl. § act. omnia Prætoribus. Actiones aliæ in Rem, aliæ in Personam; *Interdicta* vi ipsa sunt personalia, licet in rem scripta. Actiones multæ sunt de proprietate rerum privatarum; *Interdicta* omnia sunt de possessione, quæ est facti, & in publicis interponuntur. Denique actiones causam finiunt, ac terminant; *Interdicta* tantum præparant & ordinant causam proprietatis.

Differunt-ne ab Edictis?

Planè; quia *Edicta* publicum jus constituunt generale, & ad omnes pertinent; *Interdicta* verò inter privatas tantum personas redduntur, & ad eas spectant, inter quas proponuntur.

Quotuplicia sunt Interdicta?

Triplex hoc Tit. divisio *Interdictorum* proponitur: prima desumpta à forma concipiendi *interdicta*, hinc alia sunt *Prohibitoria*, alia *Restitutoria*, alia *Exhibitoria*: secunda à fine, in quem tendunt *Interdicta*, quæ vel

sunt *adipiscendæ possessionis*, vel *retinendæ*, vel *recuperandæ*: tertia ab accidenti, in *Simplicia*, & *duplicia*. Addi potest & quarta, sumpta à materia, id est, rebus de quibus interdicta competunt.

De quibus igitur rebus competunt Interdicta?

l. 1. in princ. ff. h. t. De rebus aut *divinis*, ut de locis sacris vel religiosis: aut *humanis*. De rebus sacris unicum est Interdictum. *Ne quid in loco sacro fiat*, id est, ne quid fiat, deformitatis vel incommodi causâ. De rebus religiosis sunt duo interdicta: I. *De mortuo inferendo*. II. *De sepulchro ædificando*. Illud datur adversus eum, qui mortuum sepelire; hoc contra eum qui sepulchrum ædificare vel reficere prohibet.

De rebus humanis quæ interdicta dantur?

rit. ff. de loc. §. itin. publ. tit. seqq. Res humanæ, sive hominum, vel sunt *Publicæ*, vel *singulorum*. De rebus humanis *publicis* est interdictum, *Ne quid in loco publico fiat*; quod datur cuivis ex populo, adversus eum qui in publico vult facere, quod legibus prohibetur. Item, *Ne quid in itinere fiat*, seu ne in eo alicui vis fiat. Item *De loco publico fruendo*; quod datur conductori loci publici, adversus eum, qui facit, quominus eo frui possit. Item, *Ut in flumine publico navigare liceat*; quod datur cuivis de populo, adversus prohibentem, in lacu & flumine publico navigare, vel in ripa onerare & exonerare.

De rebus *privatis*, sunt pleraque interdicta, quæ hoc Tit. proponuntur.

Quæ dicuntur Interdicta Prohibitoria, Restitutoria, & Exhibitoria?

§. Summa. *Prohibitoria* sunt, quibus Prætor vetat aliquid fieri, veluti vim sine vitio possidentis;

vel mortuum inferenti in locum, quo ei jus erat inferendi; aut in flumine publico ripave quid fieri, quo pejus navigetur.

Restitutoria sunt, quibus Prætor jubet aliquid restitui, nimirum, rem vel opus aliquod, veluti bonorum possessionem, aut legata citra voluntatem heredis accepta.

Exhibitoria sunt, per quæ jubet Prætor exhiberi aliquid, veluti tabulas testamenti, vel liberum hominem, aut eum, de cujus statu quæritur, servus an liber sit.

Cur interdicta quedam sunt Adipiscendæ possessionis, quedam Retinendæ, quedam Recuperandæ?

Quia tendunt partim ad acquirendam de §. se-
novo possessionem, contra occupatorem; *quens.*
partim ad tuendam pristinam, contra turba-
torem; partim ad recuperandam amissam,
contra expulsorem.

Quæ sunt interdicta Adipiscendæ possessionis?

Quæ competunt iis, qui ante non fuerint §. adipi-
nacti possessionem; non etiam, qui eamdem *scendæ.*
nacti amiserint. Cujusmodi est interdictum,
Quorum bonorum, Quod legatorum, & inter-
dictum Salvianum.

*Interdictum Quorum bonorum, cui, &
adversus quem datur?*

Datur bonorum possessori, id est, ei, qui *l. i. ff. &*
per Prætozem loco heredis constitutus est, *c. quo-*
adversus eum, qui vel pro herede possidet, *rum bo-*
putans se heredem esse, cum non sit; vel *norum.*
pro possessore, hoc est, qui nullo jure seu
titulo rem hereditariam, vel etiam totam
hereditatem, sciens eam ad se non pertinere,
possidet.

Igitur non datur adversus justo titulo possi- *l. 2. ff. d.*

434 I N S T I T . I M P E R .
dentem ; hic enim cùm fit in pari causa cum
petitore , potior esse debet ratione posses-
sionis . Neque etiam redditur adversus de-
bitores hereditarios , qui jus quasi possident ,
sed adversus corporum possessores , ut ea in
petitorem transferantur .

*In quo Interdictum hoc petitioni heredi-
tatis simile aut dissimile est ?*

*Simile est , quòd utrumque fit iudicium
universale , & universaliter intentetur ; quod
utrumque adversus eum , qui pro herede vel
pro possessore possidet . Utrumque eò tendit ,
ut res possessa restituatur . Neutrum datur
adversus titulo possidentem .*

*l. 9. de Dissimile in hoc , quod Interdictum sit de
pet. he- possessione ; Petitio hereditatis de jure ac do-
red. minio : quod interdictum hoc non detur in
debitorem hereditatis ; Petitio hereditatis e-
tiam in eum detur , ut solvere cogatur he-
redi .*

*Interdictum Quod legatorum , cui com-
petit , adversus quem , & ad quid ?*

*l. 1. §. 2. Competit heredi , qui satisfecit , adversus
ff. quod quemlibet , legatorum nomine rem heredi-
legat. l. tariam sine heredis voluntate occupantem ;
l. c. eod. ad hoc , ut eam restituat , vel in id , quod
heredis interest , condemnetur . Nec facit
quòd legatarius sit rei legatae dominus , &
malè videatur heres petere res , quas restituere
debet : nam interest heredis habere res penes
se , ut quatenus ultra dodrantem est legatum ,
commodius sibi Falcidiam retineat . Contra
d. l. 1. donatarium mortis causâ hoc interdictum
§. 5. non competit , quia possidet is voluntate
defuncti , ut Falcidia heredi sit salva .*

Interdictum Salvianum cui, & contra quem datur?

Datur domino, eidemque locatori prædii rustici, contra conductorem, ad perfequendam possessionem rerum conductoris, pro mercede tacitè vel expressè pignori obligatarum. At quasi Salvianum datur non tantùm domino fundi, sed & cuilibet creditori, adversus debitorem, ad perfequendam possessionem rerum pignori obligatarum. Quod & Utile dicitur, quia conceptum est in factum, adversus possessorem quemlibet extraneum.

*l. i. ff. de Salvia-
no in-
terd.*

*Cujac. l. 5. obser-
c. 24.*

Quid differt hoc Interdictum à Serviana actione?

I. Quod actio Serviana sit in rem, utpote de jure pignoris, & detur contra quemvis possessorem, etiam ipsum colonum. Interdictum Salvianum est in personam, & de possessione, ut omnia interdicta, tantùmque datur contra conductorem ipsum, qui debitor est, adipiscendæ possessionis causâ, ut ea restituatur.

*Tit. C. de
prec. &
Salvi.
interd.
ibi
Cujac.*

II. Hoc interdictum est expeditius, cum sit possessorium, & sufficiat probare possessionem debitoris, tempore oppignorationis, non admittâ exceptione dominii. Serviana verò est petitoria, ipsum pignus perfequens, quod probandum est tempore contractûs in bonis debitoris fuisse.

Quæ sunt Interdicta Retinendæ possessionis?

Quæ interponuntur inter eos, qui ab utraque parte de proprietate alicujus rei contendunt, utroque ratione juris sui possidere volente, ita ut dubium sit, quis possidere debeat, & quis petitor, quis verò posses-

*§. reti-
nenda.*

l. 1. § 3. *uti possid.* for habendus sit : Nisi enim exploratum ante fuerit , utrius sit possessio , non potest petitoria actio institui. Hic ergo Prætor constituit , ut qui tempore instituti iudicii in possessione erat , is in ea permaneat , donec de proprietate cognoscatur : alter verò partes sustineat actoris , nimirum is , qui ad iudicium provocavit.

Possessor in pari causa cur potior habetur ?

§. *commodum.* Quia personam rei solet sustinere , & commodum illud habet , quod , etiamsi ejus res non sit , si modò actor non potuerit suam esse probare , remaneat in suo loco possessio.

l. 128. ff. *de R. J.* Adedque commodius est possidere , quàm petere , ut quoties de lucro uterque certat , *semper durior causa sit petitoris* , qui ad lucrum & victoriam causæ contendit. Quin & l. 126. §. *ult. ff. de R. J.* ubi uterque litigantium in damnum occurrit , *aut par est delictum , semper oneratur petitor , & melior habetur possessoris causa : sicut fit ,*

l. 154. §. *l. 125. ff. eod.* *cùm de dolo excipitur petitoris.* Atque hæc regulæ omnes ex hoc fonte manârunt , quod *favorabiliores Rei potiùs , quàm Actores habeantur* , absolvanturque Rei , ubi jura obscura sunt.

Quotuplex est hoc Interdictum ?

§. *sed interdicto.* Duplex , *Uti possidetis* , & *Utrubi*. Prius competit pro retinenda possessione earum l. 1. §. 4. rerum , quæ sunt soli , atque immobiles : ff. *uti possidetis.* Posterius pro retinenda possessione rei mobilis. Utroque interdicto Prætor vim fieri vetat , tueturque eum , qui tempore litis contestatæ possidet. Consequenter proponitur post interdictum *Unde vi*. Illud enim restituit vi amissam possessionem , Interdictum *Uti possidetis* , tuetur , ne amittatur possessio.

Quæ utriusque hujus Interdicti est differentia?

Olim in Interdicto *Uti possidetis*, potior Vers. quorum erat is, qui rem possidebat tempore redditi interdicti: in Interdicto *Utrubi*, is, qui majore parte anni, retrorsum numerati, nec vi, nec clam, nec precario ab adversario possidebat. Majore parte anni possedisse intelligebatur etiam is, qui duobus tantum mensibus possederat.

Hodie utriusque Interdicti, quantum ad Vers. hodie. possessionem attinet, eadem est potestas, nempe ut ille vincat in rebus tam immobilibus, quam mobilibus, qui possessionem nec vi, nec clam, nec precario ab adversario litis contestatæ tempore detinet. Novissimè c. 9. extra de probat. tamen prævalet is, qui vel justiore, vel antiquiore possessionem probat. Nam hoc casu, si non apparet de titulo adversarii, præsumitur vitiosa ejus possessio.

Quid juris, possessione utrinque æqualiter probatâ?

Tum puto præferendum eum, qui titulum l. 13. §. 14. ff. de judic. suæ possessionis docebit. Quod si in hoc pares sint litigantes, pro reo pronuntiandum: & si quis reus, quis actor sit, ignoretur, res forte erit dirimenda.

Quoniam verò de possessione hinc agitur, dic quomodo ea acquiratur.

Acquiritur possessio corpore & animo. l. 153. de R. J. Corpore, id est, corporali apprehensione rei: non per se animo, nec per se corpore, sed conjunctim utroque. Ut proinde possessionem non acquirant illi, quibus sensus deest, quia aliàs dicendum foret, eam solo corpore acquiri. Hinc furiosus & pupillus l. 1. §. 3. §. 1. 3. l. 32. ff. de acq. pos. non quærunt sibi possessionem, quod af-

fectum tenendi non habeant, nisi tutoris aut curatoris accedat auctoritas, quæ suppleat iudicium furiosi & pupilli. Per quos autem acquiratur, dictum supra.

Quid, si de possessione rei peculiaris agatur?

l. 24. in fin. ff. de acq. pos. l. 118. ff. de R. J. Aget dominus, aut pater; non servus, aut filius: quia, cum sint in potestate, non possunt videri domini esse peculii, aut illud possidere, nimirum possessi ab alio. Quo fit, ut, siquidem de rei peculiaris possessione per interdictum recuperandæ, retinendæ, aut adipiscendæ agatur, debeat ipse dominus & pater agere: quod dicitur regula: *l. 93. ff. Filiusfam. neque retinere, neque recuperare, de R. J. neque adipisci possessionem rei peculiaris videtur.*

Quomodo retinetur possessio?

l. 30. §. 5. ff. de acq. pos. l. 3. §. 5. §. 7. §. l. 25. in fin. ff. d. t. Retinendo solo animo. Facilius enim est retentio, quam acquisitio. Quomodo possessionem servi fugitivi animo semper retinet dominus, & prædia quælibet, ex quibus non eâ mente recedit, ut omisisse possessionem velit. Imò licet alius sit in prædio, non ideo tamen dominus ejus possessionem amisit: utpote animo retentam: nisi reversus, ab eo, qui possessionem est ingressus, jure repellatur, cum duo in solidum eam rem tenere nequeant.

Per quem retinetur?

l. 17. §. 1. ff. de acq. pos. l. 8. ff. cōmod. Per quemlibet, alicujus nomine possidentem: non enim per solum quilibet possidet, sed & per alium, quamvis ipsius juri non subjectum; puta per colonum, inquilinum, commodatarium, depositarium; ii quidem naturaliter dicuntur possidere, aut, quod verius, in possessione esse, alieno nomine.

amen. Neque enim possessio rei depositæ ad depositarium transit, aut commodatæ ad commodatarium, sed remanet apud eum, qui concessit

Quomodo amittitur?

Eo quo acquiritur, cum nihil tam naturale sit, quam singula sic dissolvi, quemadmodum colligata sunt. Ita nulla possessio amitti potest, nisi in qua utrumque in contrarium actum est, hoc est, nisi is, qui jam antea corpore seu naturaliter possidere desit, desinat quoque animum à possessione recuperanda habere alienum, aut quia desperet, vel quia nolit.

Quod est Interdictum Recuperandæ possessionis?

Interdictum *Unde vi*, quo quis amissam vi expulsi vâ possessionem recuperare contendit. Quod summam habet æquitatem, scilicet ne violentia alteri sit damnosa. Habet locum in dejecto è possessione rerum corporalium saltem directum pro quasi possessione rei incorporalis, utile interdictum competit.

Cui datur hoc Interdictum?

Datur dejecto è possessione rerum corporalium immobilium (nam pro mobilibus datur actio *Vi bonorum raptorum*) qui eas possidebat suo, non alieno nomine: & quidem tempore dejectionis, sive civiliter, sive naturaliter, sive per alium, sive justè, sive injustè; nam & prædoni & spoliatori hoc interdicto succurritur. Et non tantum, si ab alio vi, clam, vel precario possideat, verum etiam si ab ipso deiciente: quod ita inducitur in odium spoliationis, ut proinde exceptio domini frustra opponatur.

Adversus quem datur ?

d. l. i. §. Datur adversus eum , qui vi dejecit , sive
12. § per se , sive per alium , jubendo , & ratum
14. 15. habendo , quia rati habitio in delictis man-
l. fin. c. dato æquiparatur. Tenetur etiam dominus ,
unde vi. cujus familia dejecit , sed is liberari potest
 noxæ deditioe. Jure novo extenditur hoc
 interdictum ad eum , qui vacuum alterius
 possessionem intravit , cum talis à prædone
 non distet , quippe invadens rem , quam scit
 non esse suam : scire enim debuit , esse
 alienam.

l. 126. ff Item non distat à prædone , qui propriâ
de R. J. auctoritate rem occupat , etiam sibi vendi-
c. 82. tam & non traditam. At verò *prædo nemo*
ead. in 6 est , qui *pretium numeravit* , licet sciens à
l. 5. ff. de non domino rem emerit.
acq. pos.

*Datur - ne adversus tertium spoli
 possessorem ?*

l. 7. ff. de Jure Civili non datur , cum sit personale ,
vi, § vi & conceptum in eum , qui vim fecit. Jure
arm. tamen Canonico , & in eum datur , dum-
c. 15. § modo sciat , se rem à spoliatore habere :
18. x. de quia talis videtur succedere in vitium sui
restit. auctoris ; & non multum interfit quoad
spol. animæ periculum , injustè & scienter rem
 alienam detinere , aut invadere.

Ad quid , & ad quod tempus , datur ?

d. l. i. §. Datur ad restitutionem possessionis , &
34. § damni omnis , per dejectionem dati , ne
fin. § l. injuria fiat dejecto , & ne ex suo maleficio
3. in pr. aliquid dejecti accrescat. Non interest , res
ff. eod. sint salvæ , an perierint , ad spoliatorem
 pervenerint , nec-ne. Datur intra annum
 utilem , à die , quo dejectio facta , quia
 actio est poenalis : post annum ad ea tantum ,

quæ ad spoliatorem pervenerint : ad quæ & heres tenetur , quia is in lucro versari non debet, sed id ab eo extorqueri. Quod expressit hæc Regulâ Pomponius : *Sicuti pœnâ ex l. 28. ff. delicto defuncti heres teneri non debet , ita de R. J. nec lucrum facere.*

Est-ne alia pœna legibus præscripta in eum , qui quem vi dejecit ?

Distingue. Aut enim sine armis aliquem de possessione dejecit, aut cum armis. Priori casu tenetur de vi privata , cujus pœna est publicatio tertiæ partis bonorum : Posteriori, de vi publica , cujus pœna est deportatio. Novissimè tales , tanquam turbatores pacis publicæ , banno puniuntur.

§. sed ex constit. l. fin. ff. de vi priv. l. 10. in n. ff. ad l. Jul. de vi pub.

Quæ dicuntur Interdicta simplicia ? quæ duplicia ?

Simplicia sunt , in quibus distinctæ sunt personæ Actoris & Rei , adedque constat , quis possideat , vel non possideat. *Duplicia* , in quibus par utriusque litigatoris est conditio , nec constat , quis possideat , vel non ; & proinde unusquisque partes tam Actoris , quàm Rei sustinet.

Simplicia sunt *Restitutoria* , & omnia *Exhibitoria* : in his namque apertè discerni potest Actor à Reo. Actor est , qui desiderat rem sibi restitui vel exhiberi : Reus , à quo desideratur , & restitui vel exhiberi petitur. *Duplicia* sunt , *Prohibitoria* : nempe uti possidetis , & Utrubi ; in quibus uterque se possidere affirmat , & adversarium possidere negat.

Quis ordo vetus fuit Interdictorum ?

Supervacuum est hodie dicere. Nam veteres ambages ruptæ sunt , solemnitates & formulæ abolitæ interdictorum , uti & actio-

§. fin. h. t. l. ul t. C. h. t. l. I. C. de

form. &
imp.
subl.
Myns.
Casl.

num. Hodie si de possessione inter aliquos controversia incidat, experimur actionibus utilibus, ut dictum in initio tituli. Quid autem mores regionum induxerint, hac in materia, vide pragmaticos.

TIT. XVI.

De pœna temerè Litigantium.

Coërcenda est temeritas Litigantium, etiam in ipso ingressu litis, id est, citatione: qua de re pœnæ, sive remedia quædam constituta sunt.

Quotuplex est pœna temerè litigantium, ejusque causa?

Triplex: Juramentum calumniæ, Pœna pecuniaria, & Infamia.

Ratio hujus constitutionis est favor tranquillitatis, & odium rixarum, quo lites inanes & expensarum modus coërceantur. Est enim Republicæ profuturum, ne rebus suis homines abutantur, neve rixis & litium processibus nullius momenti occupati, à magis necessariis avocentur.

Quid est Jusjurandum calumniæ?

§. I. b. t. Quod statim in initio litis subire tenetur, tam Actor quàm Reus. Primùm jurat actor, se non calumniandi animo litem movere, sed quia existimet bono jure causam suam niti. Deinde Reus, se idè ad contradicendum venire, quia putet se bonâ instantiâ uti. Unde apparet, hoc jusjurandum magis esse opinionis, quàm assertionis. Olim jurabant

de calumnia etiam utriusque partis Advocati *l. 2. C. de*
 in singulis causis. Hodiernis moribus non *jurejur.*
 jurant; sufficiente juramento, quod præstant, *propter*
 dum in ordinem recipiuntur Advocatorum. *cal.*

Quid insuper hodie litigatores jurant ?

Hoc in primis, quod nullam in tota lite *Auth.*
 superfluam exigent probationem, nullam *hoc sa-*
 petent dilationem, litis protrahendæ causâ, *cramen-*
 nisi quam pro veritate putaverint esse neces- *tum.*
 sariam. Item quod nihil penitus causâ pa- *Auth. in*
 trocinii Judicibus, vel alicui personæ, pro *isto.*
 causa dederint, vel promiserint, vel postea *Auth.*
 dabunt, promittentve per se, vel per inter- *princip.*
 positam personam; exceptis his, quæ pa- *C. d. tit.*
 trocinii causâ Advocatis, aliisque personis
 dare leges permittunt.

*In quibus causis hoc juramentum
 interponitur ?*

In omnibus indiscriminatim civilibus, *l. 1. § 2.*
 criminalibus, mixtis; five de eis plenariè *C. d. t. c.*
 servato judicii ordine, five summarîè & de *l. §. ult.*
 plano cognoscatur; five profanæ sint, five *d. jurâ.*
 spirituales: licèt quondam in spiritualibus *cal. in 6*
 nonnisi de veritate dicenda jurandum fuerit. *c. 2. d. t.*
 Quin imò licèt semel in principali causa de *in 6.*
 calumnia juratum fuerit, id repeti poterit in
 causa appellationis; quia fortè non caret
 calumniâ.

Quid, si Actor, vel Reus jurare recuset ?

Actor quidem, si absque justa causa subire *d. l. 2. §.*
 hoc juramentum recuset, ab instituta actione *6. § 7.*
 cadit; quia improbus præsumitur litigator.
 Reus verò recusans, non videtur niti justâ
 contradicendi causâ, atque ita pro confesso
 habetur: non quidem ipso jure, sed demum
 Judicis sententiâ accedente.

Quæ in temerè litigantes pœna pecuniaria est ?

§. hoc autem. l. 79. ff. de iudiciis. Olim in decimam partem litis multabatur actor. Hodie victus victori in expensas litis condemnatur. Æquum enim est, ut recuperent expensas, qui per temeritatem adversarii coacti fuerint litem suscipere, utque improbus litigator, præter expensas, etiam damnum inde datum inferre adversario suo cogatur. Præeunte tamen moderatione Judicis, qui omnino tenetur victum victori in expensas condemnare; aliàs ex compensatæ censentur: uti etiam censentur, cum utraque pars in re dubia justam litigandi causam habuit.

Quid, si inficietur quis debitum ?

§. 1. in fin. h. t. Adversus inficientes ex quibusdam causis lis crescit in duplum. Talis est actio L. Aquiliæ de damno injuriâ dato; actio legati ad pias causas; actio depositi ex causa incendii, ruinæ, naufragii, tumultûs. In quibus si reus neget se debere, & rem in iudicium deduci patiatur, condemnatio fit in duplum, cum fatendo posset simpli solutione defungi.

Quando temerè litigantes notantur infamiâ ?

§. ex quibusdam. l. 5. §. 10. C. ex quibus caus. inf. l. 6. §. 6. ff. eod. Damnati iudicio furti, bonorum raptorum, injuriarum, doli mali; quia in hisce iudiciis de dolo quæritur, doli autem actio & condemnatio famosa est: non item condictio furtiva, cum urgeat tantum rei restitutionem. Similiter damnati directis, non contrariis, actionibus tutelæ, mandati, depositi: quia in directis de fide rupta agitur, in contrariis non agitur de perfidia, sed de calculo & interesse actoris, quod ei ratione illius contractûs competiturum est.

Quid, si quis ex his delictis non damnatus, sed pactus fuerit?

Si quidem pretio post litem contestatam fuerit pactus, fit infamis; non etiam, si precibus impetraverit, ut ab actione desistatur: quoniam crimen fateri videtur, qui dato pretio paciscitur, non etiam qui precibus impetravit, ne secum agatur, aut jussu Judicis pactus est, cui parere necesse habet.

l. 18. C. d. t. § d. l. 6. §. fin ff. de his qui not. infr.

Quis præterea dicitur temerarius litigator?

Qui, non petitâ veniâ Judicis, parentem, patronum, vel alios, quibus par honor & reverentia debetur, in jus vocat; in quem dixi supra, pœnam quinquaginta aureorum constitutam esse.

§. fin. h. t. l. 4. § passim ff. de in jus voc.

*Quid est in Jus vocatio, seu Citatio?
& quotuplex?*

Est, Juris experiundi gratiâ, adversario absenti diem dicere, quo in judicio compareat. Et est aut simplex, aut peremptoria. Simplex ea dicitur, quæ citatum non antea contumacem constituit quàm tertio facta sit. Peremptoria verò, quæ simplices citationes ita perimit, ut eum, qui in jus vocatus est, si die præfinitâ non venerit, faciat contumacem.

arg. l. 1. ff. de in jus voc.

Quomodo coërcetur contumacia in jus vocati?

Ut mittatur actor in possessionem bonorum ejus, non fruendi, sed custodiendi causâ, dum affectus tædio reus in jus veniat: cujus rei effectus, omnibus creditoribus prodest. Recuperat autem reus veniens, & contumaciam suam purgans, rerum suarum liberam possessionem: At si in contumacia perseveret, & fraudationis causâ latitet, post annum ex secundo decreto commoda

l. 148. ff. de R. J.

l. 9. 14. § 30. ff. de rebus

actor. veræ possessionis in petitorum transferuntur,
jud. pos. relictâ reo proprietatis quæstione. Atque ita
l. 2. § c. jus est in actionibus in rem: In aliis permit-
quib. ex titur à Magistratu distractio, venditioque
caus. in bonorum, nisi ante eam existat, qui de-
poss. ear. fendere vel solvere paratus sit.

Quæ est alia pœna contumaciæ?

l. 53. ff. Ut absens damno litis coërceatur, sententia
de re in eum feratur. An & in eum qui præsens se
jud. non defendit, aut interrogatus num velit
l. 52. ff. suscipere judicium, non respondet? Planè,
de R. J. nam jus dicturum contemnit, non tantum
 qui latitat, sed & is, qui non vult suscipere
 actionem, & ea facere quæ ad judicium
 pertinent.

*Quid, si actor ipse ad judicium non ve-
 nerit? aut impediat vocatum?*

l. 73. ff. Si quidem die constitutâ non venerit,
de ju- pœna hujus, ut possit reus impetrare, se ab
dic. l. 15 instantia & observatione judicii absolvi.
C. eod. Quod si verò actori ipse adventum ejus,
l. 155. ff. qui in jus vocatus est, impederit, factum
de R. J. hoc non adversario nocere debet, daturque ei
l. 1. §. 3. exceptio, si de pœna promissa conveniatur,
ff. de eo, per eò quòd ad judicium non venerit.

*quem
 fact.
 orit.*

*Quot modis fit citatio? & è domo an
 abduci quis potuerit?*

l. 18. ibi Tribus potissimum fit, vel vivâ denuntiatio-
Baro. ff. ne, vel edicto publicè proposito, vel re,
de in cum quis vi in judicium deducitur ex causa
jus. voc. criminis: Nam non criminofum domi suæ
l. 103. ff. apprehendere & abducere non licuisse reor,
de R. J. sed bona ejus annotari debuisse. Quoniam
l. 4. §. 5. veteres neminem permiserunt de domo sua
ff. de extrahi: erat enim domus cuique pro asylo,
damno & tutissimo refugio. Ex aliena domo quis-
inflecto. piam

piam abstrahi poterat , si modò dominus introitum admitteret.

*Ubi facienda citatio ? & quæ ejus
requisita ?*

Omnibus in locis , quæ sunt in territorio Judicis , jubentis aliquem citari. Quòd si citandus conveniri commodè nequeat , in ejus domo facienda erit citatio ; propria-ne sit , an conducta , non interest , modò in ea familiam habeat , non in domo vacua : Citatio familiæ facta tenet , & quæ exaudiri à vicinis potest. In scripto facta habere debet nomen citantis , citati , & ejus , ad cùjus instantiam fit citatio ; exprimenda quoque causa , locus , & tempus comparendi.

*l. 203. ff.
de V. S.
l. 5. §. 2.
ff. de
injur.*

*Citatione factâ , quid deinceps in
judicio agitur ?*

Offertur in primis libellus reo ; qui si acceptis ad deliberandum induciis , an contendere velit vel non , contendendum putaverit , affirmando , negandoque intentionem , exceptionibusque propositis litem contestatur : exceptiones actor replicatione diluit , hanc reus duplicando ; eique ita deinceps , donec concludatur , sententia feratur , eaque executioni mandetur , nisi fuerit appellatum.

Quæ igitur sententiæ auctoritas ?

Magna ; & ejus major , quæ in rem judicatam transivit , idè ut pro veritate habeatur , per lapsum scilicet decem dierum , intra quos appellatione non interpositâ , nec obtentu instrumenti postea reperti , nec rescripti Principis , nec sententiæ alterius contra ipsam latae , rescindi possit ; publici enim interest , ut aliquis sit litium finis , & actor , vel reus , certus sit de jure suo.

*l. 207. ff.
de R. J.
l. 4. C. de
re jud.
l. 3. C.
sentent.
resc. non
posse.*

TIT. XVII.

De officio Judicis.

Postquam expositum est , quæ sint partes litigantium , Actoris & Rei , in judicio ; superest , ut de officio Judicis dispiciamus.

Quis dicitur Judex ?

*l. 3. C. de
jurisd.
omn.
jud.*

Qui Jurisdictioni præest , vel qui publicam habet de causis cognoscendi judicandive potestatem : Hanc non habet arbiter , quia privatorum consensu constituitur.

Quæ in Judice requiruntur ?

*Novell.
17. Au-*

Hæc tria. I. Ut potestatem judicandi habeat.

*hent. ad
hac §*

II. Ut eam habeat in causa , de qua lis movetur.

*l. 9. C. de
jud.*

III. Ne suspectus sit illi , qui convenitur.

Quodnam Judicis est officium ?

§. 1. h. t.

Litigatores audire , eorum causas sedulo examinare , allegationes , probationesque discutere , cavere ne jus partis lædendo litem suam faciat.

*l. 18. ff.
com. di-
vid.*

In primis verò illud observare Judex debet , ne aliter judicet , quàm Legibus , Constitutionibus , aut Moribus , proditum est , cum sit legum minister , non moderator ; & ut sententiam ferat conformem libello , absolvendo reum , aut condemnando in id , quod deductum in judicium fuerit , non in aliud.

*l. 170. ff.
de R. J.
§. c. 26.
ead. in 6*

Unde cum fuerit officium Judicis angustius in strictis judiciis , egredi Judex datus stri-

etiam eorum judiciorum formam nequit; & si egrediatur, nullius est momenti juxta Regulam: *Factum à judice, quod ad officium ejus non pertinet, ratum non est.*

Licet-ne Judici prætextu æquitatis recedere à legibus?

Non licet; quia Judex legum minister est, *l. 1. C. de non moderator: ideòque ab earum præscripto legib. recedere non potest, prætextu æquitatis, l. 8. C. de hoc enim esset non interpretatione laxare judiciis. leges, sed frangere correctione. Quomodo l. 12. ff. lex dura & aspera custodienda est, quia ita qui & à scripta est, & clara legislatoris voluntas. At quibus tamen non prohibetur Judex, æquitate manu- quâdam obscuræ legis verba inflectere, ut miss. l. 90. ff. de R. J. veram legislatoris sententiam assequatur. Et ita in quæstione juris.*

Quid, si quæstio incidat facti?

Est quidem facti quæstio in potestate Judicis, non etiam certi juris auctoritas. Ideò convenit, ut sequatur ea, quæ allegata & probata sunt in judicio, non etiam privatam suam scientiam, licet certissimam, quia *l. 15. ff. ad mu- nicip. l. 6. §. 1. ff. de off. præf. Covar. 1 var. res. c. 1. Cu- jac. 12. obs. 19.* tutior hæc est ratio finiendarum litium. Et sanè, cum Judex non ut privata persona, sed ut publica, scire debeat veritatem, eam non aliunde, quam ex actis & probatis in judicio cognoscere oportet, alioqui si iis contemptis, aut deficientibus, liceat Judici secundum ea, quæ scit, judicare, simul testis & Judicis fungetur partibus, quæ pariter in una eadèque persona covenire non possunt.

Ostende nunc exemplis, quemadmodum Judex secundum leges debeat judicare: & primò, Quomodo in actione noxali.

In hac Judex procedet hoc ordine, ut eum, *text. hic.*

in prin. *l. 6. §. I.* *ff. de re jud.* *in prin.* *l. 6. §. I.* *ff. de re jud.* *in prin.* *l. 6. §. I.* *ff. de re jud.*
 cujus servus damnus dedit, condemnet in
 damni æstimationem, vel noxæ deditioem.
 Nam præpostera esset condemnatio, si prius
 juberet noxæ dedere, deinde in decem con-
 demnaret: quia noxæ deditio introducta est
 à lege evitandæ condemnationis causâ.

Quomodo in Actione reali?

§. §. si *in rem* *l. 4. C. de edendo.* *l. 173.* *§. I. ff. de R. J.* *l. 68. ff. de rei vind.*
 In hac, si petitor nihil probaverit, reum
 seu possessorem, etiamsi nihil ipse præstiterit,
 absolvet: si autem petitor probaverit rem
 suam esse, Judex possessorem condemnabit
 ad restitutionem, unâ cum fructibus. Nam
 & cum verbum Restituas lege invenitur, etsi
 non specialiter de fructibus additum est, tamen
 etiam fructus sunt restituendi, deductis im-
 pensis. Si tamen neget, in præsentem se restituere
 posse, & sine frustratione petat restituendi
 causâ tempus aliquod, id ei indulgendum
 est, dummodo plenè caveat cum fidejussore
 de litis æstimatione solvenda, si intra tempus,
 quod ei datum est, non restituerit. Quod si
 frustratorie videatur tempus petere, statim
 manu militari res ab eo auferenda est.

Quid, si personali actione actum fuerit?

l. 2. 3. C. de usur. rei jud. *l. 1. §. 3. ff. de re jud.*
 Lex condemnato, humanitatis gratiâ,
 spatium indulget quadrimestre, intra quod
 pecuniam ad solutionem conquirat. Potest
 tamen tempus illud à Judice ex causa arctari,
 vel prorogari. Unde si res existet penes ipsum
 condemnatum, cujus præstandæ facultatem
 mox habeat, nulla ratio est, cur non ad id
 faciendum confestim cogatur, cum malitiæ
 ejus indulgendum non sit.

Quomodo Judex procedet in petitione hereditatis?

§. §. si Eodem modo, quo in singularum rerum

petitione. Nam in utraque actione Judex *hereditas.*
condemnabit possessorem: si quidem malæ *l. 25. §.*
fidei fuerit, in omnes fructus, quos percepit, *7. ff. de*
& percipere potuit: si bonæ fidei, in fructus *pet. her.*
post inchoatam petitionem, siue litem con-
testatam, perceptos, vel qui culpâ posses-
soris percepti non sunt: quia morâ controversiâ
incipit esse malæ fidei possessor, & quasi
prædo, qui sciens possidet rem ad se non
pertinentem. Quo modo melior conditio
fieri dicitur ejus, qui litem est contestatus. *l. 86. §.*
87. ff. de
R. J.

Cùm igitur de fructibus æstimandis qua- *l. 62. in*
eritur? Generaliter, inquit Papinianus, constat *fin. ff.*
animadverti debere, non an malæ fidei pos- *de rei*
sessor fruiturus sit, sed an petitor frui potuerit *vind.*
si ei possidere licuisset. Nam (ut idem auctor *l. 78. ff.*
testatur) *de R. J.*
cùm de fraude disputatur, non
quid habeat actor, sed quid per adversarium
habere non potuerit considerandum est.

Est-ne differentia in utraque actione?

Est aliqua, quòd in rei vindicatione fructus *l. 20. §.*
veniant restituendi officio Judicis, qui proin- *3. ff. de*
de, ut eorum rationem habeat, nominatim *pet. her.*
sunt petendi: In petitione hereditatis veniant *§ l. 1.*
jure actionis, quoniam fructibus augetur *C. eod.*
hereditas, censenturque cum ea perire, etsi *l. 33. §.*
eorum nulla sit facta mentio in libello. *35. ff.*
de rei
vind.

Quomodo in Actione ad exhibendum? *l. 22. C.*

Ut in rei vindicatione, cujus hæc est præ- *eod.*
paratoria; nempe jubebit, ut reus rem *§. si ad*
exhibeat cum omni causa, quam habuisset *exhiben-*
actor, si, cùm primùm ad exhibendum *dum.*
agebatur, exhibita res fuisset. Ideòque si *l. 9. §. 5.*
inter moras exhibendi usucapta aut perditam *ff. ad*
fuerit res, nihilominus ream condemnabit *exhib.*
in ejus rei æstimationem, habitâ & fructuum
medii temporis, quod est inter litem con-
testatam & rem judicatam, ratione.

Quid, si Familiae erciscundæ judicio agatur?

§. si familia.

Tunc Judex singulas res singulis heredibus adjudicare debet; & si in alterius persona prægravare videatur adjudicatio, id est, si contingat, rem unius pretiosiore esse, hunc alteri, cujus res est minoris, in certam pecuniæ summam condemnabit, ut sic fiat adæquatio. Condemnabit quoque alterum alteri, si coheres solus fructus fundi hereditarii perceperit, aut rem hereditariam corruperit consumpserit-ve.

Quid, si agatur communi dividundo?

§. eadem

Hic procedet Judex, prout, in superiori actione, si utique de pluribus actum fuerit rebus: sin verò de una aliqua re eaque dividua, tunc partes ejus rei singuli adjudicare debet, & si pars unius prægravare videatur, id est, si uni meliorem partem adjudicaverit, eum vicissim alteri in certam pecuniæ summam condemnabit. Sed si agatur de re individua, quæ commodè dividi non possit, tunc totam rem uni adjudicabit, condemnando eundem in certam pecuniam alteri dandam pro rata.

l. 3. c. eom. divid.

Quid, si finium regundorum judicio actum fuerit?

§. si fin. reg.

Hic dispicere debet Judex, an necessaria sit adjudicatio: quæ sanè uno casu necessaria est, si evidentioribus finibus distingui agros commodius sit, quàm olim fuerint distincti. Nam tunc ex unius agro partem aliquam alterius agri domino adjudicabit; eum vicissim condemnando in certam pecuniam, alteri, pro valore partis ademptæ, præstandam. Eum quoque, qui dolo lapides finales moverit, vel arbores exciderit, condemnare

l. 2. 3. ff. fin. reg.

d. §. l. I. § 2. de term. mot.

debet, quanti in litem actor juraverit, uti & illum contumaciæ nomine, qui se jubente metiri agros non fuerit passus. Verùm eo casu etiam extraordinario iudicio de termino moto agitur.

l. 199.
§ l.
157. ff.
de R. J.

Non enim potest dolo carere, qui imperio magistratus non paruit. Idè ordinario & extraordinario iudicio punitur. Contra verò qui Iudici paruit, aut jussu ejus aliquid fecit, non videtur dolo facere. Quia necesse fuit parere, quæ necessitas fraudis & doli suspicionem excludit.

Quis est hujus adjudicationis effectus?

Quòd statim res fiat ejus cui adjudicata est. Nam adjudicatio est quædam species domini acquirendi, & justa causa usucapiendi. Idque in tribus posterioribus iudiciis obtinet; non item in prioribus, in quibus declaratoria fertur sententia, non adjudicatoria: quod enim meum est, amplius adjudicari darive nequit.

text. hic.
in fin.
l. 17. ff.
de usu-
cap.

TIT. XVIII.

De Publicis Iudiciis.

Expositis civilibus, & privatis Iudiciis, dicendum est de publicis.

Quæ dicuntur Publica Iudicia, & unde?

QUæ certâ aliquâ lege constituta sunt; dicta à populo, quasi publica: quod cuius de populo accusatio & persecutio in iis iudiciis plerumque permittitur: aut potius, quia ad populum pertinet facinorum, pu-

§. I. h. d.

504. INSTIT. IMPER.
blicam quietem gravissimè turbantium ,
cognitio & vindicatio.

*In quibus Publica Judicia conveniunt ,
ac differunt à Privatis ?*

text. hic. Conveniunt , quia in utrisque offertur
in prin. libellus , in utrisque litis fit contestatio , in
utrisque recipiuntur probationes , in utrisque
fertur sententia, eaque executioni mandatur.

l. c. d. Differunt in duobus, nempe in instituendo
accus. & exercendo judicio. Instituuntur Judicia
l. fin. ff. publica Accusationibus ; privata Actionibus.
de priv. Accusatio eò tendit , ut admissum crimen ,
del. publicæ utilitatis causâ , in exemplum vindi-
cetur : Actio ad persecutionem juris privati
spectat. Exercentur publica judicia , obstrin-
gente se accusatore ad pœnam talionis per
inscriptionem libelli , reo apprehenso & in
vincula conjecto , quod in judiciis privatis
est incognitum. Imò & in publicis cessat hodie
talionis pœna.

Quotuplicia sunt Publica Judicia ?

§. 1. h. t. Publicorum judiciorum quædam *Capitalia*
l. 2. ff. sunt , quædam *non Capitalia*.

cod. l. 6. *Capitalia* sunt , quæ ultimo supplicio ,
in fin. morte scil. vel naturali , vel civili , ut depor-

l. 7. ff. tatione aut pœnâ metalli , delinquentes
de pœn. afficiunt. *Non Capitalia*, ex quibus pecuniaria

§ l. 7. pœna est , aut in corpus aliqua coërcitio vel
h. t. relegatio. Ex omni autem publico judicio ,
sive capitali , sive non capitali , damnatus

infamiâ notatur , quæ est famæ seu existi-
mationis privatio.

Quot sunt ejusmodi Judicia ?

Enumerantur hoc Tit. sexdecim : Crimen
læsæ majestatis , Adulterium , Stuprum ,
Homicidium , Veneficium , Parricidium ,
Falsum

Falsum, Vis publica, Vis privata, Raptus, Peculatus, Plagium, Ambitus, Crimen Repetundarum, Annonæ, & Residui.

DE CRIMINE LÆSÆ MAJESTATIS.

Quid dicitur crimen læsæ Majestatis?

Quod olim adversus populum Romanum, vel ejus securitatem; hodie adversus summum Principem Imperiique statum, propriè committitur. Impropriè etiam adversus Legatos Principis, ejusve Consiliarios, cùm & hi pars corporis sint ipsius Principis.

*§. publi-
ca autē.*

Quinam, & quibus modis, hoc crimen committunt?

Committunt omnes, qui prodiciones pationesque ineunt cum hostibus adversus Rempubl. seu Principem; & hi perduelles dicuntur; uti & illi, qui exercitum injussu Principis colligunt; qui seditionem in Rempubl. concitant, vel ejus everfionem meditantur. Denique qui jura, Principi soli reservata, sibi adscribunt, vectigalia nova absque ejus auctoritate imponendo, adulterinam monetam cudendo, carceres privatos habendo, aut publicos effringendo.

*l. 1. 3.
4. pen.
ff. d. t.*

*l. 2. C. de
falsa.
mon.*

Quomodo tales plectuntur?

Olim alii gladio, alii cruce, quidam exilio multabantur. Hodie verò semper quidem morte, sed pro gravitate criminis, sæpe graviore afficiuntur. Quin & reorum memoria post mortem damnatur, nempe omnibus eorum bonis fisco vindicatis, nulloque herede relicto, qui mortuorum personam repræsentet.

*l. 5. C. ad
L. Jul.
Majest.*

l. 97. ff. *de R. J.* Cæterum non prius bona fiscus vindicat, quàm exsolutum fuerit æs alienum, & creditoribus satisfactum, eoque pertinet regula: *Ea sola deportationis sententia aufert, quæ ad fiscum perveniunt.*

Sentiunt-ne ergo & pœnam aliquam liberi?

d. l. 5. §. 1. & 3. Omnino: nam masculi, quia in his paterni, hoc est, hereditarii criminis exempla metuuntur, à materna avitate successione habentur alieni; ex testamentis extraneorum capere vetantur; sunt perpetuò egentes & pauperes: infamia eos paterna semper comitatur, sive ante, sive post reatum fuerint producti. Feminis Falcidia in bonis maternis est concessa, & mitius puniuntur, quòd fragilitas sexûs eas minus audere faciat.

Cic. e-pist. 19. ad Brut. Est quidem acerbum, parentum scelera filiorum pœnis lûi; sed tamen hoc antiquum est, & omnium civitatum legibus comparatum, ut charitas liberorum amiciores parentes Reipublicæ redderet. Frequens illud est in jure, ut prima causa & principalis ratio consideretur, non item id quod per consequentiam contingit.

Quæ sunt in hoc Majestatis crimine singularia?

d. l. 5. §. pen. I. Quòd quisque ejus criminis conscius teneatur illud deferre, adedque & patrem filius supplicio offerre, quoniam salus patriæ parentis saluti anteponenda est.

II. Quòd in eodem crimine puniatur & conatus, quamvis effectum non habuerit, modò voluntas aliquatenus exierit in actum.

III. Quòd servi in caput domini torqueantur: uti & omnes postulati, & ad testimonium provocati, si res exigat, nullâ dignitatis, generis, militiæ habitâ ratione; imò & ipsi accusatores.

IV. Quòd quilibet, etiam aliàs non idoneus, ad accusandum admittatur. *l. 3. § 4. C. d. t.*

V. Quòd patrato hoc crimine statim auferatur bonorum administratio; alienationes non teneant, debitoresque reo hujus criminis non rectè solvant. *l. 7. § 8. ff. eod.*

VI. Quòd crimen hoc non extinguatur morte, sed & post eam iudicium institui peragique possit, ut nisi à successoribus purgetur, hereditas defuncti fisco vindicetur, memoriaque ejus damnetur. *d. l. 3. §. 4. § 1. fin. C. eod. l. II. §. 5. ff. de his qui not. in fam.*

VII. Quòd damnati eo nomine non soleant lugeri.

Quâ pœnâ afficiuntur, qui divinam ledunt Majestatem?

Tales, utpote blasphemi, & sacrilegi, capitalem luunt pœnam; quæ tamen consuetudine mitigatur. Hæretici autem Jure civili privilegiis omnibus exuti, & à Reipubl. administratione omnique dignitate remoti, exilio puniuntur; quandoque & ultimo supplicio. Quoniam gravius est divinam, quàm humanam, offendere majestatem. Jure Canonico excommunicantur, ut & eorum fautores ac defensores. Filii usque ad secundam generationem fiunt beneficiorum incapaces. *Novell. 77. Auth. Gazaros, & aliis ll. C. de hæret. c. 9. § 13. de hæret. c. 2. eod. in 6.*

DE ADULTERIO.

Quid est Adulterium, & unde dictum?

Adulterium est alieni tori, seu matrimonii violatio; quæ committitur non tam affectu, quàm re ipsâ. Dictum adulterium, vel propter partum ex altero conceptum, vel quia alter ad alterum se conferat. *l. 6. ff. ad L. Jul. de Adult.*

A quibus committitur ?

d. l. 6. Jure Civili propriè committitur ab uxore,
§. 1. l. five ea conjugato five soluto se commisceat:
l. 3. §. 5. à marito non aliter quàm si se nuptæ. Ratio
cod. tit. posita est in sanguinis perturbatione, pro-
l. 1. ff. de lisque incertitudine : ideòque majorem in
extraor. uxore castitatem leges desiderant, & rectè :
crim. quoties enim uxor integrè pudicitiam non
 servat, verus pater cognosci non potest. Unde
 etiam sollicitatores alienarum nuptiarum,
 quamvis adulterium perpetrare non potue-
 rint, propter voluntatem perniciosæ libidinis
 extra ordinem coërcentur.

In quas personas adulterium committitur ?

l. 30. ff. Committitur in nuptam, etiam necdum
de R. J. consummato matrimonio : quia consumma-
 tio matrimonium non facit, sed consensus
l. 13. §. & affectio conjugalis. In sponsam alienam
3. ff. de non committitur : sic enim non violatur
adult. torus, sed spes tori. Quia tamen leges neque
l. 15. §. matrimonium qualecumque, nec spem ma-
24. ff. de trimonii violare permittunt ; ideò sponsus,
injur. qui postea maritus esse coëpit, injuriam
 sibi sponsæque hoc modo illatam, jure
 vindicat. Porro jus Canonicum, quia eandem
Sar- in utroque, & marito & uxore, castitatem
mient. l. desiderat, ideò damnat adulterii virum se
1. select. mulieri etiam liberæ miscentem.
c. 5.

Quæ est pœna hujus criminis ?

§. item In paganis olim fuit relegatio, in militi-
lex l. 5. bus deportatio ; hæc pœna successit in locum
ff. de aquæ & ignis interdictionis. Postea pœna
quæst. gladii seu mortis introducta fuit, quam &
l. 2. §. 1. novissimâ suâ Constitutione Justinianus in
ff. de masculis quidem approbavit ; mulieres verò
pœnis. verberibus cæsas in monasterium detrudi
Novell.

præcepit, concessâ potestate maritis eas intra biennium recipiendi. Dos interim, nisi profectitia sit, innocenti asseritur, servatâ liberis existantibus proprietate, paraphernalia bona uxori salva manent.

l. 34. c.
10. §
Novell.
l. 17. c.
8.

Permissum-ne patri & marito vindicare hoc crimen?

Leges patri permiserunt filiam in adulterio deprehensam occidere, simul cum adultero: non item marito, quia plerumque paterni nominis pietas consilium pro liberis capit; verùm mariti calor & impetus facilè sævientis refrenandus fuit. Quâdoque tamen marito permissum est adulterum uxoris interimere, non quemvis, sed infamem, & in turpitudine deprehensum domi suæ tantùm, non foceri.

l. 20. §
seqq. ff.
ad Leg.
Jul. ne
adult. l.
4. C. eod.

Quid, si vir uxorem in adulterio deprehensam occiderit?

Facinus hujusmodi impunitum non est, quamvis ultimum ei supplicium remittatur ob justum dolorem, quem difficillimum est temperare. Insuper & lucrum amittit dotis, cùm æquum non sit, ut ob facinus suum quis lucrum speret, & conditionem suam meliorem faciat ex delicto, quod poenam meretur.

l. 38. §.
2. ff. d. 1.
§ l. 10.
§. 1. ff.
sol.
marr.
l. 134.
§. 1. ff. de
R. J.

Accusatio hujus criminis quibus permissa?

Primùm marito, & quidem ex sola suspitione: idque vel jure mariti, intra sexaginta dies utiles, computandos à soluto matrimonio; vel his transactis, jure extranei. Idem tempus concessum est patri jure patris, quod tamen ei non currit, agente marito: quo lapsò extraneis ex L. Julia permissum est agere. Sed postea placuit restringere ac-

c. 2. de
adult. l.
3. § 6.
C. ad L.
Jul. de
adult.
l. 4. ff. d.
t. l. 30.
C. eod.

510. INSTIT. IMPER.
cusationem hujus criminis ad quinque pro-
ximas maximeque necessarias personas, quas
præsertim dolor ex hoc admisso movere
debet.

Quando cessat hujusmodi Accusatio?

l. 20. §. 6.
§. 5. & 6.
ff. d. t. I. Si non proponatur intra sex menses à
soluto matrimonio; aut, eo durante, intra
quinguennium.

II. Si maritus accusationem remiserit,
tacitè, vel expressè.

III. Si ei lenocinium objici possit.

IV. Si uxor sit extra culpam, ut quia vi
compressa, aut justâ ignorantia ducta alium
pro marito exceperit; aut si probabiliter eum
mortuum rata, nupserit alteri.

DE STUPRI CRIMINE.

Quid est Stuprum, ejusque pœna?

Vers.
pœnam
autem. Stuprum est illegitimus coïtus cum virgine,
vel vidua, honestè vivente, commissus.
Qui à legibus vindicatur, in honestioribus
publicatione dimidiæ partis bonorum; in
vilioribus coërcitione corporis, & relega-
tione.

c. 1. §. 2.
de adult. Jure Canonico corruptor, quam corruptit,
ducere, aut ei dotem, quâ alii nubat, præ-
stare compellitur.

l. 22. §.
l. 29. ff.
ad L. Quod si se quis illi commisceat, quæ
prostitutæ sit pudicitia, id, nisi aliud adjun-
ctum sit, Jure Civili non vindicatur.

Jul. de
adult. In eos autem, qui cum masculis nefandam
libidinem exercere audent, pœnam capitis
sanxit Constantinus, jubens insurgere leges,
& armari jura gladio ultore, ut exquisitis
pœnis subdantur infames, qui tantum scelus
committere audent, quod non proficit scire;

LIB. IV. TIT. XVIII. 511
ubi Venus mutatur in alteram formam, ubi
amor quæritur, nec videtur. Consuetudo
rales flammis tollit, fundata fortè in Con-
stitutione Theodosiana. l. 31. C.
cod.

DE HOMICIDIO.

Quid est Homicidium?

Homicidium est violenta vitæ hominis a-
demptio. Hominem intelligo, cujuscumque
ætatis, sexûs, conditionis. Nam & qui in-
fantem interemit, aut foetum jam animatum
abegit, homicidii reus est. l. 1. §. 2.
ff. ad l.
Corn. de
sic. l. 38.
§. 5. ff.
de pæn.

Quotuplex est?

Triplex: *Voluntarium*, *Necessarium*, &
Casuale. *Voluntarium* est, quod dolo malo
& animo deliberato admittitur. *Necessarium*,
quod fit servato moderamine inculpatæ tu-
relæ, id est, cum sui defensione, æquabili,
& remota ab omni culpa. *Casuale*, quod
non datâ operâ, sed casu non proviso com-
mittitur. l. 3. §. 5.
c. ad l.
Corn. de
sic.

*Qui tenentur de homicidio, & quatenus
conatus punitur?*

In primis quicumque dolo malo, aut
per insidias hominem occiderit, quive ho-
minis necandi causâ cum telo ambulaverit,
quamvis voluntas non habuerit exitum;
quia non exitus, sed voluntas in maleficiis
spectatur. Voluntatem intellige non nudam;
sed quæ jam decreta, & ad actum aliquem
perducta est. l. 1. §. 1.
l. 4. ff. d.

Sic intelligendum, quod supra dixi, puniri
eum qui majestatem lædit, & adversus pa-
triam consilia init. Quia eadem severitate
voluntatem sceleris, quâ effectum, puniri
jura voluerunt. Nec interest hîc, quomodo

quis occiderit, gladio, telo, aliove instrumento; & an vulnerando, an ope, consilio, mandato, vel facto, vel falso testimonio, mortis causam præbuerit.

DE VENEFICIO.

Quid, si veneno quis occiderit?

*l. l. i. §
l. 5. 6. 7.
§ f. c. de
malef.
§ ma-
them.*

Æquè homicidii reus erit, graviusque punietur, cum plus sit, veneno hominè extinguere, quàm gladio occidere: tantò enim sunt graviora scelera, quantò difficiliùs caveri possunt. Quà ratione, quisquis venenum dat, scelere se obligat, etiamsi non nocuit.

Planè & is, qui incantationibus, vel arte magicâ, in eam causam utitur, ultimo supplicio punitur. Sic etiam, qui de salute Principis, vel summa Reipub. mathematicos, ariolos, vaticinatores consulit, cum eo, qui responderit, capite plectitur.

Quæ est pœna homicidii?

*text. hic.
l. 3. § 5.
ff. ad l.
Corn. de
ficar. §
l. 3. c.
eod. l. i.
C. unde
vi.*

Olim fuit deportatio, cum bonorum publicatione; hodie ut plurimum est gladius, si dolo malo homicidium factum sit. Quod si non dolo, sed lasciviâ, aut culpâ, etiam latâ, id acciderit, mitior pœna imponitur; nulla verò ei, qui injustè impetentem sese tuendo illicò peremerit, cum non occidendi causâ, sed defendendi, necasse videatur, ac vim vi repellere omnes leges omniaque jura permittant.

Qui ab hac pœna sunt immunes?

*l. i. § 5.
C. ad l.
Corn. de
ficar.*

Immunes sunt, qui fortuito casu cædem perpetrarint; item furiosi & impuberes: hos enim innocentia consilii tuetur, illos fati infelicitas excusat. Quòd si fortè sint prove-

Etiores & capaces doli mali, penes Judicis *l. 12. ff.*
arbitrium erit, statuere & moderari poenam. *cod.*

Ebrius, sensu omnino labefactato, levius
puniendus: nisi quis Imper. Caroli V. Con-
stitutionem sequi malit: prout enim quis
levius delinquit, ita & levius punitur, ob
vehementem iræ & amoris æstum, aut
justum dolorem, quem temperare in tanta
perturbatione est difficile.

Perspiciendum proinde est judicanti, ne *l. 11. ff.*
quid aut durius, aut remissiùs constituatur, *de pæn.*
quàm causa, ætas, conditio deposcit. Nec
enim severitatis, aut clementiæ gloria af-
fectanda est; sed perpenso judicio, prout
quæque res postulat statuendum.

D. E. PARRICIDIO.

Quid est Parricidium?

Est asperrimum crimen, quod commit-
titur ab eo, qui parentis, vel filii, aut
omnino adfinitatis ejus, quæ nuncupatione
parentum continetur, fata præparaverit.
Dicitur quasi Patricidium; quod crimen
lex Pompeia de parricidiis persequitur.

Quid lege illâ cavetur?

Ut non is tantùm parricidii teneatur, qui
patrem, matrem, avum, aviam, fratrem,
sororem, patrualem, patruum, avunculum,
amitam, aliumve quempiam cognatorum
occiderit; sed & mater, quæ filium filiamve.
Pater verò eâ lege non tenebatur, quippe
habens jus vitæ & necis in filium; sed quia
jus istud dudum sublatum, cum patria
potestas in pietate, non in atrocitate, confi-
stere debeat, parricidii poenâ æquè pater
ut mater, afficitur.

Quæ est pœna in Parricidas statuta ?

l. 9. ff. ad L. Pompei. de parr. In eos quidem, qui parentes vel filios occiderint, more majorum instituta fuit hæc pœna, ut parricida neque gladio, neque ignibus, neque ulli alii solemnæ pœnæ subiciatur, sed virgis sanguineis cæsus, insutusque culeo sive corio bovino, cum cane, gallo gallinaceo, vipera, & fimia, in vicinum mare, vel amnem projiciatur; ut omnium elementorum usu vivus carere incipiat, qui vitæ datori vitam eripuerit, & coelum superstiti, mortuo terra, auferatur.

d. l. 9. §. 1. §. 2. Alii, qui vel fratrem, vel alium remotiori necessitudine conjunctum, necaverint, capitis pœnâ plectuntur, aut ultimo supplicio mactantur. Sanè si per furorem aliquis parentem occiderit, satis ipso furore punitur, diligentiusque custodiendus erit.

Quid, si criminis conscii exstiterint ?

l. 6. ff. d. 1. Licet tales sint extranei, tamen parricidii pœnâ afficiuntur, maximè si in ipso actu opem præstiterint. Quod si solum sint sceleris gnari, non autem ejus complices & auxiliares, mitius, puta relegatione, coërcentur.

DE CRIMINE FALSI.

Quid est Falsum, & quotuplex ?

§. item lex. Est actus dolosus, animo corrumpendæ veritatis ad decipiendum alterum adhibitus. Committiturque falsum variis modis.

l. 21. ff. ad L. Corn. de fals. I. *Consensu*; quando quis alium circumvenit aut fallit, rem alienam distrahendo, vel duobus unam & eandem rem diversis contractibus vendendo.

l. 1. §. 2. §. l. 31. ff. d. 1. II. *Verbis*; si Judex, pecuniâ corruptus, legibus contrariam sententiam tulerit: aut

testis, dolo malo, in iudicio falsum deposuerit.

III. *Scriptis*; Si notarius testamentum vel aliud instrumentum falsum composuerit, dictaverit, scripserit, subjecerit.

l. 2. ff.
§ 1. 8.
C. de
fals.

IV. *Abusu*; quando quis, sciens & dolo malo, falsis fabricatisque ab alio instrumentis utitur.

l. 8. §
19. ff. d.
t.

V. *Facto*; quicumque nummos raserit, tinxerit, finxerit, percusserit,

Quæ est pœna Falsi?

In liberos quidem homines est deportatio; in servos ultimum supplicium. Quandoque & in liberis pœna capitalis est, quando id magnitudo exigit delicti. Est & sua testamentariis pœna, præter inhabilitatem consequendi id, quod quis vel sibi aut suis adscripserit. Excusabit tamen adscribentem, si is filius sit aut servus, iusta recognitio & approbatio testatoris. Testamentum nuncupativum non comprehenditur S C. Liboniano. Si illud tamē in scripturam redigatur (ut solet) per Notarium, isque sibi quid adscribat, non erit immunis à pœna.

Text. hic
l. 2. § 3.
C. de his
qui sibi
adscrib.
Vide
quæ ibi
dixi.
Clarus
in §. fals.
sum. n.
27.

DE FALSA MONETA.

Quæ pœna est ejus, qui falsam monetam cudit?

Tenetur hoc crimine, qui adulterinam monetam cudit, vel probam abradit, minuit, tingit. Pœnâ olim ordinariâ L. Cornelia plectebatur. Hodie ex Constitutione Constantini flammæ exustionibus mancipatur, facultatibus ejus universis addictis fisco, unâ cum domo, in qua excusa fuerit moneta, etiamsi dominus ignoraverit ibi falsam mo-

d. l. 8. 9.
§ 19. ff.
de fals.
§ 1. 1.
§ 2. C.
de falsa
mon.

516 INSTITUTE IMPER.
netam cudi. Nec id mirum, cum hoc ma-
lificium ad læsionem quodammodo spectet
Majestatis.

DE VI PUBLICA, ET PRIVATA.

Quæ dicitur vis Publica, & Privata?

l. 7. ff. de vi publ. *Vis Publica* appellabatur olim, quam contra jus & fas personæ publicæ inferebant: *Privata*, quam privati homines faciebant. Verum postea vis publica cœpit dici, quæ cum armis; *Privata*, quæ sine armis committitur. Ne igitur quid vi fiat, non tantum interdicto adversus spoliationes prospectum *l. 152. ff. de R. J.* est, sed & lege Juliæ de vi. Quod docet juris regula, quâ utimur; ut quidquid omnino per vim fiat, aut in vis publicæ, aut in privata crimine incidat.

Quæ est pœna utriusque?

§. item l. Julia k. 1. §. ult. ff. ad L. Jul. de vi priv. Auth. bona. C. de bonis proscr. *Pœna Vis Publicæ*, olim erat aquæ & ignis interdictio: ex Lege Julia de vi publica, in liberos quidem homines cœpit esse deportatio, in servos ultimum supplicium: quod & hodie in usu est; nam seditiosi, pacisque publicæ violatores, aut vivi exuruntur, aut suspenduntur. *Pœna Vis Privatæ*, est publicatio tertiæ partis bonorû cum infamia. Hodie cum bona non publicentur, arbitraria ut plurimum est pœna.

DE RAPTO VIRGINUM.

Quid est Raptus?

§. fin. autem. h. t. *Raptus* committitur, cum virgo, vidua, aut Sanctimonialis, improbè, & per vim

abducitur, ut corrumpatur, aut corrupta uxoris loco habeatur. Quod non solum ad injuriam hominum, sed etiam ipsius omnipotentis Dei irreverentiam committitur, maximè cum virginitas, vel castitas corrupta restitui non possit.

Quæ est pœna hujus criminis ?

In raptorem, in complices, & adjuutores animadversio est capitis, seu gladii; sive nolentibus, sive volentibus feminis, hoc facinus fuerit perpetratum, vel attentatum: ut omnis peccandi occasio, atrocitate pœnæ capitalis adimatur. Etenim si hujus pœnæ metu, raptores ab hujusmodi facinore se tēperaverint, nulli mulieri, sive volēti, sive nolenti, peccandi locus relinquetur: quia hoc ipsum velle mulierum, ab insidiis nequissimi hominis, qui meditatur rapinam, inducitur: Nisi enim eam sollicitaverit, & odiosis artibus circumvenerit, non faciet eam velle in tantum scelus sese prodere.

l. un. C. de rapt. virg.

Qui præterea tenentur hoc crimine ?

Parentes, quorum maximè vindicta intererat, si videlicet scelus hoc dissimulaverint, injuriam ac dolorem gratiâ, precibus, aut pretio remiserint, pœna deportationis in eos decreta. Denique servum hujus criminis reum lex jubet concremari.

d. l. in fin.

DE CRIMINE PECULATUS.

Quid est Peculatus ?

Est furtum pecuniæ, aut rei sacræ: quam rei sacræ furtum propriè Sacrilegium dicatur. Dictum à Pecore; quod ab eo initium fraudis acceperit. Crimine ergo Peculatus tenentur, qui pecuniam sacræ,

l. 1. ff. ad L. Jul. pec. §. item lex Julia.

518 INSTIT. IMPER.

religiosam, aut publicam abstulerint, vel intercepterint, & in rem suam verterint; aut fecerint, quo quis auferret, vel interciperet, vel in rem suam verteret.

Quæ est pœna peculatus?

l. 1. 1. § Primò fuit pœna quadrupli, cui deinde
l. 2. C. successit deportationis pœna. In Magistratibus
sed. autem, qui tempore administrationis publicas pecunias subtraxerint, eorumve ministris, capitalis est animadversio.

DE CRIMINE SACRILEGII.

Quæ est hujus criminis pœna?

l. 4. §. 2. Sacrilegi igne, aut gladio, aut ad bestias,
l. 6. 9. § Judicis arbitrio damnantur; qui tamen &
10. ff. ad temporis & ætatis & sexûs rationem habere
L. Jul. pecul. debet. Qui verò sacrilegium improprie com-
Cujac. in par. ff. h. mittit, hoc est, qui res sacras è locis profanis furatur, is aut manûs aut pugni amputatione, aut perpetuo exilio secundùm leges plectitur. Potest & ad hoc crimen referri furtum rei religiosæ, de loco religioso.

DE PLAGIO.

Quid est Plagium?

§. est § Est liberi hominis, vel servi alieni sup-
inter. pressio, dolo malo facta. Unde apparet,
l. 1. 2. 3. ff. ad l. Fab. de plag. quid à furto distet. Neque enim liberi hominis fit furtum, nec servi alieni suppressio dicitur furtum, si non fiat lucri faciendi causâ. Committitur autem plagium plerùmque celando, permutando; licet etiam vendendo, emendo, donando, permutando, fieri non dubitetur.

Quæ est pœna Plagiariorum ?

Olim fuit pecuniaria, sed ea ut levior jam pridem in usu esse desiit : & successit pœna metalli, sive exilii. Hodie in duobus casibus est ultimum supplicium. I. Si plagiarius vendat servum, vel liberum hominem, aliud asportandum. II. Si plagiarius filium alterius, superstite adhuc patre, supprimat.

l. 6. § 1.
7. C. d. t.

DE CRIMINE AMBITUS.

Qui tenentur hoc crimine ?

Qui honores, officiaque publica, dolis, precibus, vel pretio, ambiunt & impetrant. Cui correspondet in foro Pontificio Simonia.

§. sunt
præter.
l. un. ff.
ad L.

Quâ pœnâ tales puniuntur ?

Ex L. Julia prohibentur repetere honores ad quinquennium. Uno casu est pœna gravior, cum propter vim publicam deportatio decernitur : sed illa Romæ obtinuit ; in municipiis fuit pœna aureorum centum cum infamia. Quin & in hoc crimine ambientis conatus pro ipso flagitio habetur ; & pari sorte lex scelus, quàm sceleris punit voluntatem, quæ ad actum aliquem perducta est.

Jul. de
ambitu.
l. un. C.
ad L.
Jul. de
ambitu.
§ l. 1.
C. Th.
eod.

Producta quoque pœna in eum, qui administrationis ratione non redditâ, idem officium repetit, & continuat.

DE CRIMINE REPE-
TUNDARUM.*Quod est hoc crimen ?*

Est eorum qui in officio publico constituti, pecunias, donum, aut munus aliquod, ut officium suum impertiantur, vel contra offi-

Text. hic
in fine.
l. 1. § 2.

f. ad L. Jul. repet. cium faciant, capiunt. Nam Cognitores omnes ac Judices à pecuniis atque patrimoniis manus abstinere debent, nec licet alienum jurgium in suam prædam vertere. Turpissimum enim est ob rem judicandam pecuniam accipere, & pretio habere addictam fidem; & religionem.

Quæ pœna hujus?

l. 7. §. fin. ff. d. t. Pœna est extraordinaria, nimirum modò levior, ut relegatio, vel ordinis amotio; modò gravior, ut exsilium sive deportatio, vel etiam ultimum supplicium; pro modo scilicet & qualitate sceleris. Quo fit, ut si ob hominem necandum Judices pecuniam acceperint, aut licet non acceperint, calore tamen ducti interfecerint innocentem, capite plecti debeant. Cæterum, si civiliter agatur, jubent leges eos quadrupli restitutione atque exsilio damnari.

l. 2. ff. §. l. 5. c. eod. l. ult. ff. ad L. Jul. pec. Datur & in heredes actio, intra annum duntaxat à morte ejus, qui arguebatur; nec immeritò: cùm principalis quæstio ratione officii super pecunia turpiter quæsitam moveatur, quam iniquum esset cedere lucro heredis.

DE CRIMINE FRAUDATÆ ANNONÆ.

Quod est hoc crimen?

l. 1. §. 2. ff. ad L. Jul. de annonæ. In quod incidunt illi, qui annonam flagellant, vexant, aut faciunt, quominus abundans ejus copia sit, vel ut major caritas.

Quæ est pœna hujus judicii?

Ex L. Julia, quænam fuerit, non satis constat: hodierno jure alia est pecuniaria viginti aureorum, alia relegatio, alia metalli, pro qualitate delicti & personarum conditione.

Est

Est & crimen *Stellionatus*, id est, cujuscumque iniquæ dissimulationis, & imposturæ, & turpitudinis in fraudem alterius factæ.

DE RESIDUIS.

Quid est Crimen Residuorum?

Est pecuniæ publicæ, alicui ad usum publicum datæ & attributæ, retentio sive in solidum sive ex parte. Quæ enim in privata pecunia dicuntur *Reliqua*, ea in publica pecunia sunt *Residua*. Committunt igitur crimen hoc, qui publicam pecuniam sibi ad usum aliquem creditam non erogaverint, vel in alios usus consumpserint; quive eam quæ ex publicis rationibus aliâve causâ apud eos remanserit, non restituerint.

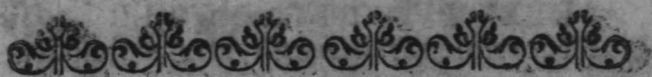
*l. 2. § 4.
§. 3. ff.
ad L.
Jul. pec.
§ de
resid.*

Quâ Pœnâ coërcentur?

Convicti criminis, præter infamiam, etiam in tertiam partem amplius, quam debent, mulctantur: ut si retinuerint ducentos aureos, præstent trecentos. Nonnunquam etiam in duplum damnantur. Competunt autem hæc judicia, peculatûs, de residuis, & repetundarum, (ut paulò ante dixi) etiam in heredes; nec immeritò, cum in his quæstio principalis ablata pecuniæ moveatur.

*d. l. 4.
§. 1.
l. 9. C.
de erog.
mil.
annon.
l. ult. ff.
d. t.*

FINIS.

INDEX TITULORUM.

Prior numerus Librum , posterior
Titulum , designat.

D E

A Acquisitione per arrogationem.	3. 11
Actionibus.	4. 6
Ademptione legatorum , & transla- tione eorum.	2. 21
Adoptionibus.	1. 11
Assignmente libertorum.	3. 9
Attiliano tutore , & eo qui ex lege Julia & Titia dabatur.	1. 20
Auctoritate tutorum.	1. 21
Bonorum possessionibus.	3. 10
Capitis diminutione.	1. 16
Codicillis.	2. 25
Curatoribus.	1. 23
Divisione stipulationum.	3. 19
Donationibus.	2. 7
Duobus reis stipulandi & promittendi.	3. 17.
Emptione & venditione.	3. 24
Eo , cui libertatis causâ bona addicuntur.	3. 12.
Exceptionibus.	4. 13
Excusationibus tutorum , vel curatorum.	1. 15.
Exheredatione liberorum.	2. 13

INDEX TITULORUM. 523

<i>Fideicommissariis hereditatibus: & ad Senatus-</i> <i>consultum Trebellianum.</i>	2. 23
<i>Fidejussoribus.</i>	3. 21
<i>Fiduciaria tutela.</i>	1. 19
<i>Gradibus cognationum.</i>	3. 6
<i>Heredibus instituendis.</i>	2. 14
<i>Hereditatibus, quæ ab intestato deferuntur.</i>	3. 1
<i>Heredum qualitate, & differentia.</i>	2. 19
<i>Ingenuis.</i>	1. 4
<i>Injuriis.</i>	4. 4
<i>Inofficioso testamento.</i>	2. 18
<i>Interdictis.</i>	4. 15
<i>Inutilibus stipulationibus.</i>	3. 20
<i>Iis, qui sui vel alieni juris sunt.</i>	1. 8
<i>Iis, per quos agere possumus.</i>	4. 10
<i>Justitia & Jure.</i>	1. 1
<i>Jure naturali, gentium, & civili.</i>	1. 2
<i>Jure personarum.</i>	1. 3
<i>Legatis.</i>	2. 20
<i>Legitima agnatorum successione.</i>	3. 2
<i>Legitima agnatorum tutela.</i>	1. 15
<i>Legitima patronorum tutela.</i>	1. 17
<i>Legitima parentum tutela.</i>	1. 18
<i>Lege Fusia Caninia tollenda.</i>	1. 7
<i>Lege Falcidia.</i>	1. 22
<i>Lege Aquilia.</i>	4. 3
<i>Libertinis.</i>	1. 5
<i>Litterarum obligationibus.</i>	3. 22
<i>Locatione & Conductione.</i>	3. 25
<i>Mandato.</i>	3. 27
<i>Militari testamento.</i>	2. 11
<i>Noxalibus actionibus.</i>	4. 8.
<i>Nuptiis.</i>	1. 10.
<i>Obligationibus.</i>	3. 14.
<i>Obligationibus ex consensu.</i>	3. 23.
<i>Obligationibus, quæ ex quasi contractu nascun-</i> <i>tur.</i>	3. 28

524 INDEX TITULORUM.

Obligationibus, quæ ex delicto nascuntur. 4.

I

Obligationibus, quæ ex quasi delicto nascuntur.

4. 5

Officio Judicis. 4. 17

Patria potestate. 1. 9

Per quas personas cuique acquiratur. 2. 9

Per quas personas nobis obligatio acquiratur.

3. 29

Perpetuis & temporalibus actionibus. 4. 12

Pœna temerè litigantium. 4. 16

Publicis judiciis. 4. 18

Pupillari substitutione. 2. 16

Qui testamento tutores dari possunt. 1. 14

Quibus ex causis manumittere non liceat. 1.

6

Quibus modis jus patriæ potestatis solvatur.

1. 12

Quibus modis tutela finiatur. 1. 22

Quibus alienare liceat, vel non. 2. 8

Quibus non sit permissum facere testamentum.

2. 12

Quibus modis testamenta infirmentur. 2. 17

Quibus modis re contrahatur obligatio. 3. 15

Quibus modis tollatur obligatio. 3. 30

Quod cum eo, qui in aliena potestate est, negotium gestum esse dicitur. 4. 7

Rerum divisione, & acquirendo dominio. 2.

I

Rebus corporalibus, & incorporalibus. 2. 2

Replicationibus. 4. 14

Satisfactione tutorum, vel curatorum. 1. 24

Satisfactionibus. 4. 11

Senatusconsulto Tertulliano. 3. 3

Senatusconsulto Orphitiano. 3. 4

Servitutibus. 2. 3

Servili cognitione. 3. 7

Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur. 4. 9

INDEX TITULORUM. 525

Singulis rebus per fideicommissum relictis. 2. 24.
Societate. 3. 26.
Stipulatione servorum. 3. 18.
Substitutionibus. 2. 15; & 16.
Succeptione cognatorum. 3. 5.
Succeptione libertorum. 3. 8.
Succeptionibus sublatis, quæ fiebant per bonorum venditiones, & ex senatusconsulto Claudiano. 3. 13.
Suspectis tutoribus vel curatoribus. 1. 26.
Testamentis ordinandis. 2. 10.
Tutelis. 1. 13.
Verborum obligationibus. 3. 16.
Vi bonorum raptorum. 4. 2.
Usu & habitatione. 2. 5.
Usufructu. 2. 4.
Usucapionibus, & longi temporis prescriptionibus. 2. 6.
Vulgari substitutione. 2. 15.

FINIS.

Obligationibus, quæ ex delicto nascuntur. 4.

I

Obligationibus, quæ ex quasi delicto nascuntur.

4. 5

Officio Judicis. 4. 17

Patria potestate. 1. 9

Per quas personas cuique acquiratur. 2. 9

Per quas personas nobis obligatio acquiratur.

3. 29

Perpetuis & temporalibus actionibus. 4. 12

Pœna temerè litigantium. 4. 16

Publicis judiciis. 4. 18

Pupillari substitutione. 2. 16

Qui testamento tutores dari possunt. 1. 14

Quibus ex causis manumittere non liceat. 1.

6

Quibus modis jus patriæ potestatis solvatur.

1. 12

Quibus modis tutela finiatur. 1. 22

Quibus alienare liceat, vel non. 2. 8

Quibus non sit permissum facere testamentum.

2. 12

Quibus modis testamenta infirmentur. 2. 17

Quibus modis re contrahatur obligatio. 3. 15

Quibus modis tollatur obligatio. 3. 30

Quod cum eo, qui in aliena potestate est, negotium gestum esse dicitur. 4. 7

Rerum divisione, & acquirendo dominio. 2.

I

Rebus corporalibus, & incorporalibus. 2. 2

Replicationibus. 4. 14

Satisfactione tutorum, vel curatorum. 1. 24

Satisfactionibus. 4. 11

Senatusconsulto Tertulliano. 3. 33

Senatusconsulto Orphitiano. 3. 4

Servitutibus. 2. 3

Servili cognatione. 3. 7

Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur. 4. 9

INDEX TITULORUM. 525

<i>Singulis rebus per fideicommissum relictis.</i>	2. 24.
<i>Societate.</i>	3. 26.
<i>Stipulatione servorum.</i>	3. 18.
<i>Substitutionibus.</i>	2. 15; & 16.
<i>Succeffione cognatorum.</i>	3. 5.
<i>Succeffione libertorum.</i>	3. 8.
<i>Succeffionibus sublatis, quæ fiebant per bonorum venditiones, & ex senatusconsulto Claudiano.</i>	3. 13.
<i>Suspectis tutoribus vel curatoribus.</i>	1. 26.
<i>Testamenti ordinandis.</i>	2. 10.
<i>Tutelis.</i>	1. 13.
<i>Verborum obligationibus.</i>	3. 16.
<i>Vi bonorum raptorum.</i>	4. 2.
<i>Usu & habitatione.</i>	2. 5.
<i>Usufructu.</i>	2. 4.
<i>Usucapionibus, & longi temporis præscriptionibus.</i>	2. 6.
<i>Vulgari substitutione.</i>	2. 15.

FINIS.

APPROBATIO.

EX Mandato Illustrissimi Regionum Sigillorum Custodis, perlegi Antonii Perezii J. C. Institutiones imperiales erotematibus distinctas, atque editionis iteratione dignas reperi. Parisiis, die 2. Augusti 1735.

RASSICOD.

PRIVILEGE DU ROY.

LOUIS par la grace de Dieu, Roy de France & de Navarre; A nos Amez & Feaux Conseillers, les Gens tenans nos Cours de Parlement, Maîtres des Requêtes ordinaires de notre Hôtel, Grand Conseil, Prévôt de Paris, Baillifs, Sénéchaux, leurs Lieutenans Civils & autres nos Justiciers qu'il appartiendra, SALUT. Nôtre bien amé JEAN FAULCON, Imprimeur à Poitiers, Nous ayant fait supplier de luy accorder nos Lettres de Permission pour l'Impression d'Antonii Perezii J. C. Institutiones imperiales erotematibus distinctas; L'Office de la Semaine Sainte selon le Missel & le Breviaire Romain en Latin; Extrait du Rituel Romain pour bien administrer les Sacremens; offrant pour cet effet de les imprimer ou faire imprimer en bon Papier & beaux Caractères, suivant

la feuille imprimée & attachée pour modèle
sous le Contrescel des Présentes : Nous luy
avons permis & permettons par ces présen-
tes d'imprimer ou faire imprimer lesdits
Livres cy-dessus spécifiés, en un ou plusieurs
Volumes, conjointement ou séparément, &
autant de fois que bon lui semblera, & de
les vendre, faire vendre & débiter par tout
notre Royaume, pendant le temps de trois
années consecutives, à compter du jour de
la date desdites présentes ; Faisons défenses
à tous Imprimeurs, Libraires & autres per-
sonnes, de quelque qualité & condition
qu'elles soient, d'en introduire d'impression
étrangere dans aucun lieu de notre obéis-
sance ; à la charge que ces présentes seront
enregistrées tout au long sur le Registre de la
Communauté des Libraires & Imprimeurs
de Paris, dans trois mois de la date d'icelles ;
Que l'impression de ces Livres sera faite
dans notre Royaume & non ailleurs ; & que
l'Impétrant se conformera en tout aux Ré-
glemens de la Librairie, & notamment à
celui du dixième Avril 1725, & qu'avant que
de les exposer en vente, les Manuscrits ou
Imprimés qui auront servi de copie à l'im-
pression desdits Livres seront remis dans le
même état où les Approbations y auront
été données, es mains de notre très-cher &
Féal Chevalier Garde des Sceaux de France
le Sieur Chauvelin ; & qu'il en fera ensuite
remis deux Exemplaires de chacun dans notre
Bibliothèque Publique, un dans celle de
notre Château du Louvre, & un dans celle
de notre très-cher & Féal Chevalier Garde
des Sceaux de France le Sieur Chauvelin ;
le tout à peine de nullité des Présentes ; du
contenu desquelles vous mandons & enjoii-

gnons de faire jouir l'Exposant ou ses Ayant
cause pleinement & paisiblement, sans souf-
frir qu'il leur soit fait aucun trouble ou em-
pêchement; Voulons qu'à la copie desdites
Présentes, qui seront imprimées tout au
long au commencement ou à la fin desdits
Livres, foy soit ajoûtée comme à l'original;
Commandons au premier notre Huissier ou
Sergent de faire pour l'exécution d'icelles
tous Actes requis & nécessaires, sans de-
mander autre permission, & nonobstant
Clameur de Haro, Chartre Normande &
Lettres à ce contraires; CAR tel est notre
plaisir. DONNE' à Paris le seizième jour du
mois d'Aoust, l'an de grace mil sept cens
rente-cinq, & de notre Regne le vingtième.
Par le Roy en son Conseil. SAINSON.

*Registré sur le Registre IX. de la Chambre
Royale des Libraires & Imprimeurs de Paris,
No. 148. fol. 143. conformément aux anciens
Réglemens confirmés par celui du vingt-hui-
tième Février 1723. A Paris le 18. Aoust
1735. G. MARTIN, Syndic.*

*B
inw coronat opus*

Imw coronat opus

Este libro de D.ⁿ Agui
lino Maldonado y Ga
rrido Colegial en el
de Sta. Catalina Man
tin de los Vexdes

Día 23 de Octubre
de 1767. se comenzo
este libro

A un d.

Actuame en la Academia
à O.^m Joseph Aquilino Alva
rañez Maldonado Sanchez
Gaxido de Leon

9